

reformvenligt medlem af hoverikommissionen af 1795 har således anerkendende ord om bøndernes holdning, men lejlighedsvis også en bemærkning om, at de »vrevlede« forfærdeligt! Og det er overvejende sandsynligt, at de josephinske reformbestræbelser indeholdt enkeltheder af mere upraktisk og derfor mere irriterende natur end de reventlow-colbjørnsenske i Danmark.

FRIDLEV SKRUBBELTRANG

JOAN McDONALD: *Rousseau and the French Revolution 1762-1791*. The University of London. Historical Studies. London, The Athlone Press, 1965. x + 190 s. 35 sh.

Joan McDonald, en af den nyligt afdøde Alfred Cobbans mange elever, forsøger i sin analyse af Rousseaus indflydelse under den franske revolution, der af de fleste historikere har været accepteret som en given sag, nærmere at konkretisere denne indflydelses art og omfang. For at kunne gøre dette, hævder hun, er det nødvendigt at fremdrage træk, der er specifikt rousseauske og ikke blot er fælles tankegods for hele perioden. Derfor accepterer hun ikke de revolutionæres blotte henvisning til Rousseau, men søger at finde frem til konkrete påvirkninger fra hans skrifter, i første række fra *Contrat social*. Hendes metode er kvantitativ. Hun konstaterer, at der ved gennemgang af katalogerne over 500 privatbiblioteker i Paris' nærhed i tiden op mod revolutionen kun fandtes 1 eksemplar af bogen, og at der i en gennemgang af 1.114 pamfletter fra revolutionens første år kun fandtes 39 henvisninger til Rousseau, hvoraf de 20 var ganske generelle, og kun 12 var til *Contrat Social*; ligeledes finder hun ved en gennemgang af revolutionstidens mange *éloges* over Rousseau kun få og uvæsentlige henvisninger til hans politiske teorier. Og Mallet du Pans påstand: »J'ai entendu, en 1788, Marat lire et commenter le Contrat Social dans les promenades publiques, aux applaudissements d'un auditoire enthousiaste« maner hun ganske i jorden.

I og for sig forekommer dette ikke McDonald overraskende, heller ikke, at der er langt flere kontrarevolutionære forfattere og politikere, der konkret påberåber sig Rousseau, fordi han, efter hendes opfattelse, i politisk forstand var konservativ: »Essentially, Rousseau was a conservative, imbued with classical philosophy, free from the idea of progress and looking to the past rather than to the future«. Derfor bliver hendes bog til et velmotiveret opgør med J. L. Talmons opfattelse af ham som »the precursor of the totalitarian state«. Ikke Rousseaus ideer, men Rousseau-myten gjorde ham til revolutionens hero.

Joan McDonald har givet et fornemt eksempel på, hvorledes en kvantificering også på et idehistorisk materiale kan give frugtbare resultater. Nærliggende ville det være at efterprøve hendes these gennem EDB-behandling af den umådelige stofmængde, som forf. i denne bog kun har foretaget – forhåbentlig repræsentative stikprøver i.

JOHNY LEISNER